

**Børneliv og Fællesskab
Natur og Udeliv
Sprog og Krop**

2021

Pædagogisk Læreplan for Dagtilbud Langmark

Dagplejen i Langmark

**Flintebakkens
vuggestue og børnehave**

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse.....	2
Indledning.....	3
Hvem er Dagtilbud Langmark.....	4
Vision for børn i Langmark	6
Hvad siger loven	6
Børnesyn.....	7
Leg	8
Nysgerrighed og se nøje efter	10
Sprog	10
Krop og Sanser	11
Læringsforståelse.....	11
Hverdagsrutiner og pædagogik fra 7-17	13
Børnefællesskaber	16
Børn i udsatte positioner	16
Børnenes overgange.....	16
Forældresamarbejde.....	17
Inddragelse af lokalsamfundet	17
Børnemiljøet.....	17
Teoriafsnit	18
Arbejdsmetode	18
Evalueringskultur.....	20
Alsidig personlig udvikling	22
Social udvikling	24
Kommunikation og sprog.....	26
Krop, sanser og bevægelse	28
Natur, udeliv og science	30
Kultur, æstetik og fællesskab	32
Planlægningsværktøj - SMTTE	33
Evalueringskema.....	35

Indledning

I 2021-2022 vil der være fokus på udvikling og justering af den styrkede læreplan version 1.0. Vi er allerede godt i gang med den proces. I oktober 2021 har alle pædagoger været på læringsdage med udgangspunkt i den styrkede læreplan.

Den pædagogiske læreplan er vores arbejdsgrundlag, som skal udøves og afspejles i den pædagogiske hverdag. Læreplanen skal medvirke til at videreudvikle kvaliteten af vores praksis gennem faglige refleksioner. Den er et værdifuldt og dynamisk redskab, der giver os rammen for at arbejde systematisk med planlægning, evaluering og videreudvikling af kvaliteten.

Læreplanen er det fælles faglige fokus og rammen for børnenes trivsel, udvikling, dannelse og læring. Læreplanen skal sørge for, at vi har det samme vidensgrundlag og et fælles sprog for alle medarbejdere, idet det er forudsætningen for at kunne reflektere sammen.

Dagtilbud Langmark består af Rytterkilden der er en integreret institution, Flintebakkens vuggestue, Flintebakkens børnehave og 6 dagplejere. Udover vores børnehuse har vi et kolonihavehus samt en skovafdeling.

Udover det pædagogiske personale, er der ansat en dagtilbudsleder, en assisterende leder, en administrativ medarbejder og en pedel. I de 2 produktionskøkkener er der ansat 4 ernæringsassistenter og 3 husassistenter. Derudover er der medarbejdere i fleksjob og seniorjob. Flere oplysninger findes på vores hjemmeside: [Langmark | Dagtilbud Horsens](#)

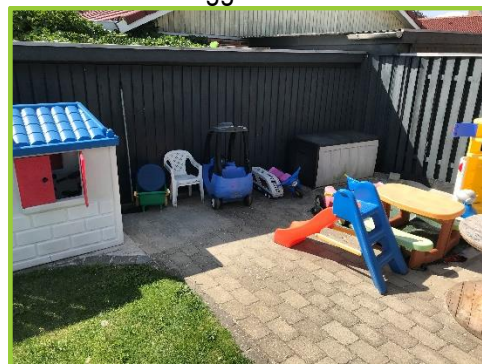
Rytterkildens børnehus

Flintebakkens vuggestue

Flintebakkens børnehave

Dagplejen

Hvem er Dagtilbud Langmark

Rytterkildens børnehus er et nyt, moderne børnehus i lyse og velholdte lokaler. Her er plads til 120 børnehavebørn fordelt i 4 afdelinger med hver 2 grupper, samt 63 vuggestuebørn fordelt i 5 grupper med plads til 12 børn i 4 af grupperne og 15 børn i en af grupperne. Børnene er tilknyttet en gruppe med faste voksne og er aldersintegreret. En af børnehaveafdelingerne er en skovafdeling, hvor afdelingens børn hverdag kører i skoven fra kl.8-15 - 15.15.

Rytterkilden har mange muligheder i de fysiske rammer og har udover grupperummene, et multirum, et værksted og et fællesrum, hvor der både er mulighed for leg og for at følge med i produktionen af dagens ret.

Rytterkilden ligger med naturens muligheder lige udenfor døren. Nørrestrand ligger på den anden side af vejen, og her følger børnene med i naturens gang og oplever et rigt dyre- og fugleliv. Børnehuset er placeret ud til Rytterkilledalen med dens mange muligheder for sjove lege og anderledes oplevelser.

Legepladsen er stor og inspirerende med mulighed for fx at lave mad i vores bålhytte i skoven, lege fangeleg på forhindringsbanen, finde smådyr, spille bold på multibanen, hjælpe med at plante blomster og krydderurter i vores plantekasser, gynges, klatre i træer, køre mooncarræs eller cykle på cykelbanen eller andre sjove lege.

Særlige forhold: Børnehuset er placeret i et almennyttigt område, hvor mange familier benytter 2 sprog. Det betyder at der er en ekstra ressource, idet flere børn har brug for en særlig indsats for at lære både deres modersmål og dansk. Der er ansat:

Pædagoger	Assistenter	Medhjælpere	Studerende	PAU-elever
32	4	6	1	1

De fleste pædagoger i Rytterkilden har 2-3 diplommoduler i bl.a. social inklusion, sprog, krop og bevægelse, mm. 4 pædagoger har en diplomuddannelse som sprogvejleder, en pædagog har en diplomuddannelse som vejleder, og en pædagog har en diplomuddannelse i medier og kommunikation.

Flintebakkens vuggestue er nabo til Nørrestrand, der har et rigt dyre- og fugleliv omkring vuggestuen, som vi følger med i. Vuggestuen er indrettet i nyere, lyse og velholdte lokaler med plads til 56 børn fordelt i 4 grupper. Der er tilknyttet 4 medarbejdere i hver gruppe. Hver gruppe har 2 grupperum og derudover er der et stort, lyst og dejligt fællesrum med mulighed for at løbe, klatre, fordybelse mm. Vores daglige mad produceres i vuggestuens køkken, der er placeret ved fællesrummet.

Vuggestuen har en stor og inspirerende legeplads. Der er bl.a. mulighed for at lave mad i sandkasserne, hjælpe med at plante blomster og krydderurter i sansehaven, lege gemmeleg i buskene, gynges, øve sig på at klatre op ad bakkerne og at køre på løbicykler. Vi er også på ture til Nørrestrand, vores kolonihavehus eller i lokalområdet. Vi har en *børnebus* – en motoriseret klapvogn, med plads til 6 børn, der gør at vi kan komme rundt omkring. Særlige forhold: Vuggestuen er placeret i et område med mange villaer og modtager børn fra et stort område. Der er ansat:

Pædagoger	Assistenter	Medhjælpere	Studerende	PAU-elever
8	4	6	0	0

De fleste pædagoger i vuggestuen har 2-3 diplommoduler i bl.a. social inklusion, sprog, medie, krop og bevægelse.

Flintebakkens børnehave er nærmeste nabo til Nørrestrand, som der er en fantastisk udsigt ud over. Området omkring børnehaven har et rigt dyre- og fugleliv som vi følger med i. Her er plads til ca. 70 børnehavebørn. Børnehaven er en af Horsens kommunes eneste funktionsopdelte børnehaver. At være funktionsopdelt betyder at grupperummene i børnehaven er indrettet med forskellige funktioner. Vi har fx:

Et værksted hvor børnene udfolder sig kreativt på rigtig mange måder fx bygger i træ, maler, tegner, konstruerer og meget mere. **Et multirum** hvor børnene danser, hører musik, bygger huler i puderne, gynger eller leger med store armbevægelser. **Et legerum** hvor børnene fordyber sig i leg og konstruktion. Her er ligeledes et roligt rum hvor børnene hygger sig med en bog eller lydbog. **Et cafeområde** hvor børnene spiller forskellige spil, tegner, læser en bog eller fordyber sig i leg med vores indendørs sandkasser. **Et soverum** hvor en mindre gruppe børn kan lege alene og hvor de yngste børn sover til middag. **En pavillon** i forbindelse med børnehaven med mulighed for fordybelse og andre lege.

Om morgenen og om eftermiddagen vælger børnene, hvor de gerne vil lege. Det kan være der, hvor deres kammerater er, eller hvor der er en voksen, de gerne vil være sammen med, eller hvor der foregår en leg eller aktivitet, de gerne vil deltage i. I fordybelsestiden om formiddagen er børnene samlet i deres gruppe. Grupperne er aldersopdelt og der er tilknyttet faste voksne til gruppen i alle 3 år i børnehaven.

Særlige forhold: Børnehaven er placeret i et område med mange villaer og modtager børn fra et stort område. Der er ansat:

Pædagoger	Assistenter	Medhjælpere	Studerende	PAU-elever
8	3	2	1	0

De fleste pædagoger i Flintebakken har 2-3 diplommoduler i bl.a. social inklusion, sprog, krop og bevægelse, mediepædagogik mm. En pædagog har en diplomuddannelse som sprogvejleder og en har diplommodul som vejleder.

Daglejen

Der er ansat 6 dagplejere, der arbejder i eget hjem. Dagplejeren har hver deres eget særkende, der er beskrevet på vores hjemmeside. Fælles for alle 6 er, at de har gode legemuligheder både inde og ude, der sikrer gode læringsmiljøer. Alle 6 bor i hus og har en indhegnet have, med sandkasse, græs og fliser, hvilket giver børnene god mulighed for at udfolde sig med bl.a. at køre på cykel og scooter. Indenfor har alle 6 et stort værelse, hvor børnene har muligheder for forskellige udfoldelser. Dagplejeren har en åbningstid på 48 timer om ugen, som kan variere alt efter børnenes behov. Dagplejeren benytter sig ligeledes af de lokale muligheder med Nørrestrand eller Langelinie. 1 gang om ugen er der heldagslegestue, hvor børnene bliver afleveret og hentet i legestuen. Her mødes 4 dagplejere fast en gang om ugen med deres børnegruppe og det tilstræbes at børnene gæsteplaceres ved dagplejerne i legestuegruppen.

Der er ansat:

Pædagoger	Assistenter	Medhjælpere	Studerende	PAU-elever
1	5	0	0	0

Vision for børn i Langmark

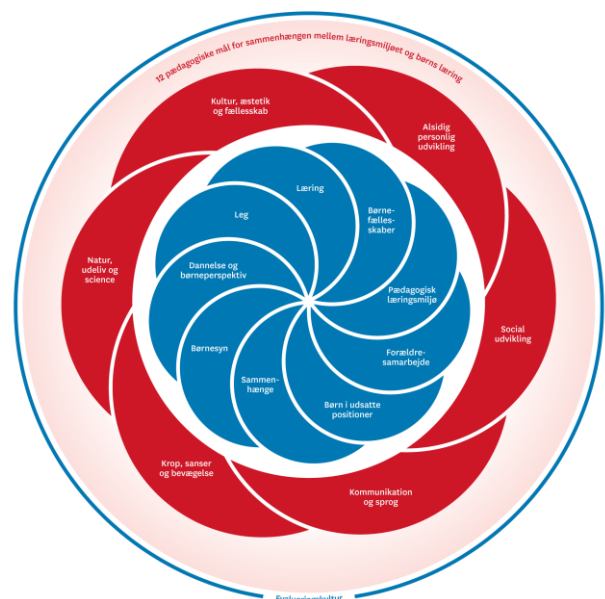
Horsens kommunes vision: "Vi vil have et dagtilbud hvor børns lyst og motivation til at lære og til at indgå i sociale fællesskaber udfoldes optimalt af professionelle medarbejdere, der kontinuerligt anvender ny og reflekteret viden om læring, samt om differentierede og dynamiske læringsmetoder og læringsmiljøer."

- At dagtilbuddet er et attraktivt pædagogisk tilbud som forældre og medarbejdere vælger.
- At det er sjovt og meningsfyldt for børnene at være en del af vores fællesskaber.
- At børnene udfordres tilpas i forhold til deres alder og kompetencer med henblik på at udvikle deres almene dannelse, viden og kunnen.
- At der er sammenhæng mellem den pædagogiske praksis og læring.
- At arbejdet med læring i daginstitutionen sker på baggrund af en dynamisk læreplan, som er videns- og evidensbaseret og kommer til udtryk i en reflekteret pædagogisk praksis.
- At dagtilbuddet i samarbejde med forældrebestyrelsen har udviklet en strategi for, hvordan vi arbejder med forældreinddragelse som en metode til at understøtte det enkelte barns læring og udvikling.
- At dagtilbuddet har udviklet en evalueringskultur, der bygger på systematik og videndeling, med henblik på at udvikle den pædagogiske praksis.

Hvad siger loven

Den pædagogiske læreplan udgør rammen for dagtilbuddets arbejde med børns trivsel, læring, udvikling og dannelse. Læreplanen skal udarbejdes med udgangspunkt i et fælles pædagogisk grundlag. Det fælles pædagogiske grundlag består af følgende elementer

- Børnesyn.
- Dannelse.
- Leg.
- Bred læringsforståelse,
- Børnefællesskaber.
- Læringsmiljø.
- Forældresamarbejde.
- Børn i udsatte positioner.
- Sammenhæng til børnehaveklassen.

Læreplanen skal kendetegne det pædagogiske lege- og læringsmiljø barnet møder dagen igennem fra kl. 7-17. Lege- og læringsmiljøet skal tilrettelægges inden for og på tværs af seks pædagogiske læreplanstemaer. Læreplanstemaer indeholder en række overordnede elementer, som børn i dagtilbud skal møde i hverdagen. Lege- og læringsmiljø skal ligeledes tilrettelægges inden for to pædagogiske mål for hvert læreplanstema, hvor de pædagogiske mål beskriver sammenhængen mellem Lege- og læringsmiljøet og børnenes læring. Det pædagogiske læringsmiljø skal inddrage hensynet til børnenes alder, forskellige forudsætninger og børnegruppens sammensætning.

Børnesyn

Børnesynet har betydning for den måde vi møder barnet. Børnene er kompetente aktører, der har brug for omsorg, udfordringer og positive forventninger og det at være barn har værdi i sig selv. Vi arbejder med afsæt i en anerkendende og respektfuld tilgang til det enkelte barn. Vi guider barnet ved at fortælle hvad vi gerne vil have, frem for hvad barnet ikke må. Vi er tydelige og autentiske voksne som er nærværende, omsorgsfulde og møder og forstår barnet. Børn er styret af lyst og de er impulsive. Vi bestræber os på at have fokus på børnenes hensigt og hvad der ligger bag deres handlinger. Den anerkendende tilgang handler om at have empati, respekt, tolerance og ligeværd i relationer med hinanden og kommer til udtryk ved at personalet hele tiden forsøger at møde barnet, hvor det er og anerkender barnets følelser og behov samt undersøger hensigten ud fra barnets perspektiv. Vi taler i en varm og respektfuld tone med børnene og hinanden. Barnets mulighed for at opleve, at det har en demokratisk stemme og opleve at have indflydelse på egen hverdag fx ved at kunne påvirke mulighederne for leg og aktiviteter.

Vi har et stort fokus på at børnene er livsduelige og selvhjulpne. Børnene skal opleve glæden ved at mestre opgaver og udfordringer i deres hverdag, og der er i vores hverdag mange gøremål og rutiner, hvor børnene kan øve sig i netop det. Fx. i garderoben, ved måltidet, i puslerummet, badeværelsesrutiner, at kunne gå selv, lyne jakken mv. Her støtter og guider vi børnene, så det matcher det enkelte barns udviklingsniveau. Ligeledes støtter vi barnet i, at barnet selv kan løse en konflikt, igangsætte en leg, opsøge en ven og selv kan finde "noget" frem.

Se mere i vores folder: **Børnesyn og pædagogisk fundament** som du kan finde på vores hjemmeside: [Vores børneperspektiv | Dagtilbud Horsens](#)

Værdier

I Langmark har vi følgende 4 værdier for børnenes læring, dannelse, udvikling og trivsel. Vi er optaget af at alle børn har og tilegner sig **forudsætninger for at lære** – og så er vi optaget af at det er **SJOVT**.

Vores værdier er:

Livsduelig og Robust	Det gælder både fysisk robusthed fx det at være selvhjulpnet og have kropsbevidsthed. Det er samtidig psykisk robusthed fx det at tro på eget værd, at have en indre modstandskraft (resiliens), at være vedholdende, kunne løse en konflikt, vente på tur, at være indrestyret.
Nysgerrig	Fx at have mod på livet, at mærke efter i sig selv, at være sanselig.
Eksperimenterende	Fx at turde prøve, tillid til egen formåen, at være opslugt af "flow", at være kreativ og legende samt at ville/kunne øve sig.
Læringsmotiveret	Fx at bygge ovenpå, forfølge sine spor, lyst og energi og glæde ved læring samt at udvise begejstring.

Dannelse og Børneperspektivet

Børn skal ses, høres og tages alvorligt som led i starten på en dannelsesproces og demokratisk forståelse. Børn har ret til at give udtryk for deres mening og krav på at denne hensigt forstås og respekteres. Det er børnene, der er eksperter i at gå i dagtilbud. Vi er derfor nysgerrige på deres tanker, følelser og deres fortælling/perspektiv. Børneperspektivet skal være tydeligt, og vi arbejder derfor systematisk med

børneperspektiver. Det er vores opgave at få øje på det og invitere det indenfor, og vi skal være villige til at handle på de nye indsigter, som vi får. Hvis vi er nysgerrige og inddrager børns perspektiver, giver det både nye indsigter og et bedre børnemiljø.

Der er forskellige måder at se børneperspektivet på:

Udefra: Her analyserer vi barnets handlinger og udtryk.

Indefra: Her forsøger den voksne at indleve sig i og forstå, hvad barnet føler og oplever i en given situation – vi forestiller os hvad der er ”på spil” for barnet.

Fra barnet: Her lytter vi til barnets egen fortælling og udtryk.

Det handler ligeledes om at se det fra barnets perspektiv. De voksne skal kunne skifte perspektiv og gøre sig umage for at forstå, hvad der er på spil for børnene. Der er altid en hensigt med det, børnene gør.

I Langmark tilstræber vi at involvere børnene i evaluering og udvikling af lege- og læringsmiljøer, og vi vil arbejde med børneperspektiver på det gode børneliv set udefra, indefra og fra barnet. Vi vil lave børneinterviews, og anvende børnenes egne billeder og tanker og fortællinger om deres børneliv. Som inspiration til arbejdet med børneperspektivet henvises til ”7 metoder til at arbejde med børneperspektiver” fra EVA.dk.

Fra Bente Jensens forskning ved vi, at en pædagogisk praksis med fokus på barnets ressourcer og potentialer bla. er det, der skal til for at gøre en forskel ift. særligt sårbare børns muligheder for at klare sig godt. Fra Pernille Hvid, Bent Madsen mfl. ved vi, at det vigtigste set fra et børneperspektiv handler om, at føle sig som en del af fællesskabet. Derfor er det vigtigt, at vi skaber rammer for børnenes relationer i differentierede fællesskaber.

Leg

Vi ser legen som et vigtigt socialt og relationelt rum, hvor barnet kan eksperimentere med mange forskellige situationer. Legen fremmer fantasi, selvværd og identitet og er med til at understøtte barnets indlevelse og forståelse for andre. Legen har værdi i sig selv og i leg kan der foregå masser af læring.

Børn lærer ved at udforske med krop og sanser, ved at undre sig, blive udfordret og have mulighed for at kunne eksperimentere. Læringen sker i en vekslen mellem børnenes lege og mere planlagte aktiviteter og de mange hverdagsrutiner som fx når vi spiser frokost, tager tøj på / af i garderoben, vasker hænder, toiletbesøg, får skiftet ble m.m.

De voksne er aktivt deltagende og understøtter børnenes leg via vejledt legedeltagelse. Det betyder i praksis, at de voksne hjælper børnene til at udvikle legen, hjælper børnene videre hvis de er gået i stå i legen eller der er opstået uenighed om hvem der skal have den gule bil. De voksne leger med når der er brug for det.

Vi har et stort fokus på at det enkelte barn og gruppens legekompetencer understøttes, så alle børn oplever at de er en del af de legefællesskaber vi har. Vi tilrettelægger legemiljøer, med mange varierede legemuligheder, der understøtter barnets idegenerering, forestillingsevne og fantasi.

At lege er at *lade som om* og en forudsætning for at kunne *lade som om* er, at børnene kan forestille sig noget og har en god hukommelse og fantasi. Fantasien er evnen til at bearbejde, omforme, og overskride virkeligheden. Fantasien skabes gennem billeder, sansninger, fornemmelser, stemninger, indtryk og drømme. Heri ligger blandt andet kimen til kreativiteten og den abstrakte tænkning. Når børn leger øver de sig

i at forholde sig søgende og udforskende til deres omgivelser. Derved udvikles grundlæggende forudsætninger for at kunne være en kompetent, aktiv deltager i verden.

Det er vigtigt, at vi sørger for gode vilkår og legebetingelser i vores læringsmiljøer, hvor børnene har mulighed for at:

Give udtryk for egne følelser, behov og interesser	Lytte til andre	Forfølge motiver
Øve indflydelse på deres liv	Udvikle venskaber	Deltage i betydningsfulde fællesskaber
Samarbejde	Værdsætte forskelligheder	Respekttere andres standpunkter og ideer
Håndtere uenigheder og konflikter	Udvikle fantasien og legeevnen	Udforske omgivelser og fordybe sig
Tænke, handle og udtrykke sig kreativt	Forstå og anvende symboler	Lege, kommunikere og skabe
Bruge hele kroppen og alle sanserne	Kende kulturelle normer og værdier	Orienter sig i omverdenen
Opøve konkrete dagligdags færdigheder	Reflektere over oplevelser og erfaringer	Opleve og udforske naturen
Skabe kultur	Være menneske blandt andre mennesker	

Vi mener at leg og læring supplerer hinanden. Legen udgør en unik ramme for at børnene kan udvikle deres kompetencer og har en afgørende betydning for deres selv- og identitetsdannelse.

Fokusområder for legefællesskaber

Vi arbejder med mindre, differencerede børnegrupper, hvor vi tager afsæt i mere specifikke og målrettede aktiviteter fx leg/fællesskaber, NUSSA, motorik, yoga, sprog mm.

Vi tilrettelægger *rum i rummet*. Det betyder, at der er etableret mindre legeområder i grupperummene og i fællesrum, hvor mindre børnegrupper har mulighed for fordybelse i leg. Vi er optaget af hvordan kroppen kan tænkes mere ind i vores legemiljøer.

Vi tilrettelægger legemiljøer både ude og inde, så børnene både tilbydes traditionelle og fleksible legematerialer og muligheder. Legemiljøerne skal være sjove, inspirerende, udfordrende og lægge op til at være eksperimenterende og kreative. På den måde giver vi børnene forskelligartede og varierede lege - og deltagelsesmuligheder.

Vi arbejder aktivt med både inde- og uderummet og vi udnytter muligheder på nye måder. Vores legepladsområder kan fx indeholde små hyggelige stille områder, træværkstedsområde, ude-dukkekrog eller et eksperimenterende område med mudder og vandlege.

Vi benytter visuel guidning, *timetimer*, billeder på legeskufferne mm., for på denne måde at skabe overblik, struktur og forudsigelighed for børnene.

Nysgerrighed og se nøje efter

Vi er optaget af, at børnene får stillet rammer til rådighed, der muliggør, at de kan gå på opdagelse i omverden med et nysgerrigt og eksperimenterende blik. Det handler om at støtte børnene i at se nøje efter, være undersøgende, undre sig sammen samt at tænke krop og bevægelse ind i hverdagen. Vores pædagogiske praksis er tilrettelagt så den understøtter og giver børnene redskaber til at være undersøgende og gå på opdagelse i kroppens formåen og naturen via leg, spil, fysisk aktivitet og eksperimenter.

Det betyder fx at vi understøtter børnene i at:

- Se nøje efter, få øje på forskelle og ligheder, kategorisere og fordybe sig.
- Få konkrete erfaringer via en eksperimenterende naturvidenskabelig tilgang.
- Opleve glæde ved at undersøge og lege med tal, former, mønstre og farver.
- Tilegne sig gode og anvendelige begreber.
- Få erfaringer med forskellige størrelser, former og mål ved at sortere og sammenligne – derfor er fx oprydningen en aktivitet med stort læringsindhold.
- Få erfaringer med placering og orientering, og på den måde udvikle deres evner til lokalisering og fornemmelse for rum og retning.

Udeliv

Vi lægger stor vægt på at skabe fantasifulde udemiljøer, der lægger op til eksperimenterende og varierede aktiviteter og udfoldelsesmuligheder. Alle huse i distriktet har store og udfordrende udemiljøer til rådighed, som benyttes dagligt. Derudover benytter vi ofte de omkringliggende naturområder på Nørrestrand ved fjorden, skoven og parker i lokalområderne. Her oplever og udforsker børnene naturen i al slags vejr og på alle tider af året. De øver sig i at færdes i naturen samt at have respekt for dyre- og plantelivet. Derudover cykler vi ofte ud i det blå på vores ladcykler.

Sprog

Vi arbejder målrettet med børnenes sproglige udvikling, da barnets sproglige kompetencer er en vigtig forudsætning for barnets trivsel. Sprog er vigtigt for at kunne begå sig i sociale sammenhænge og i legen med kammeraterne. Børn har bedre muligheder for at blive forstået og for at kommunikere med andre, hvis de har et rigt og nuanceret sprog, og hvis de ved, hvordan de skal bruge sproget i forskellige situationer. Sproget giver os mulighed for at forstå den verden, vi er en del af.

Forskning viser, at jo mere kompetent barnet er i den tidlige sprogtilegnelse, jo lettere har barnet ved at tilegne sig sproget senere hen og knække læsekoden. Derfor har vi et stort fokus på sprogtilegnelse, allerede fra barnet starter i vuggestue og dagpleje.

Vi har fokus på at være gode sproglige rollemodeller for børnene i alle dagens aktiviteter. Vi sætter ord på de ting, vi gør, det barnet gør, og det vi gør sammen med barnet. Vi har fokus på samtaler med børnene, hvor barn og voksen skiftes til at tale. Samtalen tager udgangspunkt i barnets oplevelser, interesser og sproglige forudsætninger. Vi er inspireret af materiale fra forskningsprojektet VLS og arbejder systematisk med fokusord og forældreinvolvering bla via sprogkufferter eller andet materiale.

Vi anvender sprogstrategier i samtalerne med børnene. Vi arbejder med *Læse Leg*, et materiale baseret på dialogisk læsning og den legende tilgang, der understøtter børnenes ordforråd og sprogforståelse. For at understøtte børnenes lydige opmærksomhed, arbejder vi med *Hit med lyden*.

Krop og Sanser

I Langmark har vi stor fokus på at involvere børnenes krop og sanser. Motorik og bevægelse har meget stor betydning for udviklingen af barnets hjerne. Jo mere barnet er i bevægelse og bliver udfordret motorisk, jo flere signaler sendes til hjernen, og jo flere nerveforbindelser etableres der i hjernen. Sansemotorik er evnen til at reagere kropsligt på de sanseindtryk, som hjernen modtager. I sidste ende har det en markant betydning for barnets selvværd, ihærdighed, regulering og livsduelighed.

Vi har et stort fokus på, at alle børn bliver udfordret kropsligt og stimuleret sansemotorisk, bl.a. igennem de mange hverdagsaktiviteter og hverdagsrutiner. Det kommer til udtryk igennem fx børneyoga, finmotoriske aktiviteter, aktiviteter hvor de taktile sanser kommer i spil og grovmotoriske aktiviteter fx i multirummet og i uderummet. Vi tilrettelægger ude- og inde miljøer, der inspirerer børnene til fysisk udfoldelse og giver dem mulighed for mange varierede krops- og sansemotoriske oplevelser og udfordringer.

Vi er inspireret af Annette Prehns bøger *Hjernesmarte børn* og *Hjernesmart pædagogik* samt Knud Helborns viden om arousalregulering og Susan Hart.

Læringsforståelse

Læring kan defineres som en proces, der resulterer i adfærds-, holdnings- eller værdiændring i et menneske (Hermansen 1996). Dvs. børn har lært noget, når de kan noget, de ikke kunne tidligere, når de har fået ny viden, eller når de har fået flere handlemuligheder, og kan forstå deres verden på nye måder.

I Langmark har vi et dynamisk læringssyn, der bærer præg af at læring kan foregå på mange måder. Ofte gennem leg, gennem selv at erfare, gennem oplevelser, ved tilfældigheder, gennem samtale med andre, gennem deltagelse i det almindelige hverdagsliv og gennem at blive undervist. Forudsætningen for at der kan foregå læring er, at barnet trives og har det godt og gerne sjovt.

Læringsgrundlag

Forskning (Ole Henrik Hansen) viser at en struktureret tilgang til at arbejde med læring har en gavnlig effekt.

3 forhold der har betydning for læring (Steen Larsen, "Den ultimative formel" 1998)

- Barnet skal være aktivt, fordi man lærer noget, når man arbejder selv og fordi børn er krop. Fra passiv til aktiv læring (Bente Jensen)
- Barnet lærer noget, når det er engageret og følelsesmæssigt optaget af noget. Barnet befinder sig i en flow-tilstand (Hans Henrik Knoop)
- Det, der skal læres, skal være tilpasset til det, som barnet kan i forvejen (NUZO Vigotsky)

Medarbejderens rolle i en læreproces er:

- At tilrettelægge positive læreprocesser på et reflekteret, videns- og evidensbaseret grundlag.
- At være lyttende, afventende og positive i barn/voksenrelationen.
- At anvende et resourcesyn med den hensigt at hjælpe børnene til at positionere sig i fællesskaberne.
- At eksperimentere.
- At kunne følge børnenes spor - gå i børnenes fodspor ved at fange det, der optager børnene og herigennem gøre dem foretagsomme og nysgerrige.
- At være bevidste om arbejdet med læringsrummet. Læring foregår igennem leg og i samspillet og læring foregår, når de voksne læringsmæssigt går foran, går ved siden af, går bagved barnet.
- At guide og bekræfte børnenes handlinger, er anerkendende og skubber på i nærmeste udviklingszone.

Lege og Læringsmiljø

Et trygt og stimulerende pædagogisk lege – og læringsmiljø er udgangspunktet for arbejdet med børns læring. Læringsmiljø er et centralt begreb, og er der, hvor børnene indgår i fællesskaber og samspil. Det er ikke bare et fysisk rum, men også processer. Børnene er i læringsmiljøer hele tiden, og de bevæger sig ud og ind af disse læringsmiljøer hele dagen. Der er det fysiske læringsmiljø, børnenes lege og kultur, de pædagogiske aktiviteter, måden vi er sammen med børnene på, og de pædagogiske rutiner og overgange. Vi skal sørge for at etablere pædagogiske læringsmiljøer hele dagen, der med leg, planlagte vokseninitierede aktiviteter, spontane aktiviteter, børneinitierede aktiviteter samt daglige rutiner giver børnene mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes.

I dagtilbuddet vil der typisk være følgende læringsmiljø:

- Planlagte pædagogiske aktiviteter; fx samling, ture ud af huset, tema og emneperioder og fælleslege.
- Hverdagsrutiner; fx spisning, garderobe, modtagelse af børn, badeværelsesrutiner, overgange mm.
- Børnekulturen i det enkelte dagtilbud, fx børns egne lege, sprogbrug mm.
- Det relationelle samspil mellem barn-barn, voksen-barn,
- Samt tonen fra voksen til barn og hvordan der bliver talt med børnene.

Tydelig og synlig læring

Vi har et særligt fokus på arbejdet med tydelig og synlig læring. Vi har hentet inspiration gennem oplæg med Lene Heckmann omkring tydelige læringsmål samt James Nottingham omkring synlig læring.

Vi har fokus på det som børnene skal **lære** frem for det de skal **lave**. Vi arbejder med at sætte tydelige og synlige mål for børns læring ud fra devisen om: *Hvis man ikke ved, hvor man skal hen, kan man ikke vide, hvilken vej man skal gå!* Vi har fokus på hvordan vi får børnene forberedt på det de skal, samt på at give børnene feedback på deres læring. Vi har fokus på forskellige data når vi sætter læringsmål for børnene.

Med tydelige/synlige mål menes:

- Målene skal være kendte og synlige for alle børn og voksne – og gerne forældrene.
- Målene skal formuleres i et sprog alle børn og voksne forstår.
- Målene skal formuleres i et positivt, præcist og konkret sprog.
- Målene kan laves med udgangspunkt i eksempler. (Hvad er godt? Hvorfor er det godt?)
- Målene kan med fordel støttes af visuel guidning – billeder og ord.

Alle grupper eksperimenterer med tydelige og synlige læringsmål og vi videndeler løbende på den bedste praksis blandt andet via observationer.

Grubeledelse af børnegruppen er afgørende for kvaliteten af arbejdet. Grubeledelse betyder:

- Tag ledelsen på dig. Vær en autoritet (at bestemme andres handlinger)
- Vær forberedt.
- Tydelig rollefordeling blandt de voksne. Opgaverne er fordelt. Hvem gør hvad.
- Plan for aktivitet.
- Tydelige læringsmål, hvad øver vi os på nu.
- Aktiviteten og målet skal være kendt for alle – både børn og voksne.
- Synliggør forventninger – både til børn og voksne.
- Giv tydelig feedback – både til børn og voksne.
- Styrke gruppens kultur – give viden til nye børn, sådan gør vi her.
- Reflekter over fysisk placering og indretning ved aktivitet (samling).

Hverdagsrutiner og pædagogik fra 7-17

Vi arbejder dagligt med leg og læring i hverdagsrutinerne som fx når vi spiser frokost, tager tøj på / af i garderoben, vasker hænder, toiletbesøg, får skiftet ble mm. Vi har en fast struktur for hele dagen der afspejler at de voksne tager ansvaret for strukturen.

Vi har tydelige mål for den struktur og organisering børnene skal møde om morgenen når de kommer, fordybelsestiden om formiddagen, organisering af måltider i små grupper med faste voksne, overgangen til garderoben og legepladsen samt hvad vi tilbyder om eftermiddagen.

Om morgenen skal der tilbydes en aktivitet som børnene kan "komme til løbende" uden aktiviteten går i stykker. Der tilbydes ofte konstruktionsleg. Om eftermiddagen skal der tilbydes aktiviteter som børnene "kan forlade" uden at aktiviteten går i stykker.

Vi arbejder løbende med at kvalificere vores hverdagsrutiner og læringsmiljøet fra kl.7-17.

Nysgerrig, leg, eksperiment

venner, fisketur, leg

fællesskab, smådyr, samarbejde

Sjov leg, kropslig udfordring, højt spændingsniveau

Eksempel på læringsmiljøet fra kl.7-17.

Tidspunkt	Organisering Strukturel kvalitet	Samspil Proces kvalitet	Læring, trivsel, dannelse Resultat kvalitet
Mellem kl. 06.00- 09.00	Grupperummene åbner og der etableres forskellige aktiviteter og pædagogiske læringsmiljøer børnene kan deltage i.	Alle børn modtages af nærværende og omsorgsfulde voksne, der har øje for det enkelte barns behov og får guidet barnet i gang med en meningsfuld leg eller aktivitet. De voksne sikrer, at alle børn bliver set og engagerer sig i det børnene er optaget af.	Børnene øver sig i kontakt og samspil til andre børn, sætte en leg i gang, være kreative, sige farvel til far og mor mm.
Mellem kl. 09.00- 11.30	Der er tilrettelagt fordybelsestid i alle grupper. Der er planlagt pædagogiske tiltag, ture, leg og aktiviteter, hvor børnene oftest er inddelt i mindre grupper.	De voksne har sat rammen for børnegruppens lege- og læringsmiljøer ud fra en analyse af børnegruppens behov. De voksne inddrager børneperspektivet i de valg der træffes. De voksne deltager engageret og aktivt i både leg og aktiviteter.	Barnet bliver tilbudt en bred vifte af læringsmuligheder i vores fordybelsestid. Her er et særligt fokus på: - barnets kropslige mestring, - selvhjulpethed, - det at indgå i samspil og leg i børnefællesskaberne, - på at være en god ven - kunne vente på tur, - kunne bidrage med ideer - udvikling af en leg og - på barnets sproglige formåen. mm.
Mellem kl. 10.30- 12.00	Børnene spiser frokost produceret i vores produktionskøkkener. Alle børnene er inddelt i mindre grupper, har faste pladser og spiser sammen med de sammen børn og voksne. Spisegruppernes størrelse kan variere.	Der er faste spisegrupper for både børn og voksne. Børnene bidrager med borddækning og afhentning af mad i køkkenet. De voksne er nærværende og fordyber sig i samtaler med børnene i spisegruppen. Børnene hjælper med afrydning efter frokost.	Børnene lærer at indgår i et meningsfuldt fællesskab og dannelse omkring madkultur. Der øves selvhjulpethed, mærke sult/mæt, vente på tur, turtagning i samtaler, sprog, selvkontrol, håndterer et krav fra en voksen mm.
Mellem kl. 11.00- 12.30	Overgang til legeplads eller middagssøvn. Der er tilrettelagt en praksis i alle grupper for hvordan overgangen skal forløbe.	Den voksne støtter barnet i at blive selvhjulpne og giver tid til at der øves færdigheder ift. badeværelsesrutiner og tage tøj af og på. Den voksne støtter barnet tilpas ift. barnet NUZO. Der er fuld fokus på sprog og sansestimulation.	Børnene øver sig i at mestre at blive selvhjulpne, tager tøj på. Børnene får blik for årstider ift. tøj og øver sig i sammenhængen mellem vejret og overtøjet. De øver sig i vedholdenhed, at holde fokus på en opgave, mestre et krav fra en voksen og udsætte egen behov.

Mellem kl. 12.00-14.00	Børnene sover eller er på legepladsen. Der er en fast struktur for hvem der tilrettelægger aktiviteter for vuggestuebørn der ikke sover, hvem der er tilgængelig på legepladsen og hvem der bemander de forskellige områder på legepladsen. Der er en indevagt der hjælper børn på toilettet eller andre opgaver. Der er fokus på en organisering ift. hvem der kan fordybe sig i leg med børnene og hvem der runderer på legepladsen.	De voksne er tilgængelige og involvere sig i børnenes leg og aktiviteter. De voksne hjælper børn i gang med leg og sikre at alle børn er i gang med en leg eller aktivitet. Der tilrettelægges aktiviteter der udvikler motorisk og sansemotorisk stimulation.	Børnene øver sig i at mestre og beherske deres krop og udfordres motorisk og sansestimulerende. Det foregår igennem de muligheder der er i vores uderum. De øver sig i at lege, vente på tur til fx en mooncar, sociale spilleregler samt regellege.
Mellem kl. 14.00-15.00	Børnene spiser frugt i deres gruppe. I vuggestuen spiser de frugt når de kommer op fra middagssøvn. I børnehaverne samles børnene i deres gruppe.	De voksne spiser sammen med børnene. Det kan foregå ude eller inde. Under frugten taler de voksne med børnene om, hvad der er af muligheder for leg og aktivitet om eftermiddagen, samt hvad børnene gerne vil lave.	Børnene øver sig i at lytte og tage stilling til, hvad de gerne vil lege eller deltage i om eftermiddagen. De øver sig i at vente på tur, mærke efter hvad de har lyst til samt lytte til hvilke muligheder der er.
Mellem kl. 14.30-17.00	Der er organiseret forskellige læringsmiljøer for børnene som de kan vælge at deltage i. De voksne har struktureret hvem der gør hvad ift. eftermiddagens aktiviteter.	De voksne afdækker børnene ønsker og behov og tilbyder aktiviteter der tilgodeser børneperspektivet. Der er nærværende og tilgængelige voksne, der også er opmærksom på, at få sagt farvel og set alle børn inden de forlader dagtilbuddet. Hvis det er meningsfuldt og der er tid til det, overleveres en lille fortælling om barnets dag til forældrene.	Børnene øver sig på at være fordybet i en aktivitet. De øver sig på, at lege med forskellige kammerater fra gruppen. De øver sig på at finde ro.

Børnefællesskaber

Alle børn skal have mulighed for at indgå i meningsgivende fællesskaber med andre børn. Leg, dannelse og læring finder sted i børnefællesskaber, og alle børn skal opleve at være en del af fællesskabet, blive respekteret og lyttet til. Der skal være plads til barnets initiativ, aktive deltagelse og mulighed for at indgå i nye relationer.

Vi søger at skabe forskellige rum i løbet af dagen, hvor der er mulighed for at indgå i forskelligartede fællesskaber. Om morgenen vil det ofte være børnefællesskaber på tværs af grupperne, og det samme gælder, når alle er på legepladsen. I fordybelsestiden er børnene oftest i deres grupper, hvor der nogle gange er aktiviteter for hele gruppen, og andre gange vil børnene være delt i mindre fællesskaber.

Vi søger at støtte relationer mellem børn på tværs af grupper, f.eks. ved planlagte pædagogiske forløb og ved at børnene kan lege sammen uden for fordybelsestiden.

Børn i udsatte positioner

Vi skal sikre, at børn, der er i en udsat position har adgang til børnefællesskaber, hvor de oplever trivsel og udvikling. Det er vigtigt, at personalet støtter børn i udsatte positioner til at blive inkluderet i lege med andre børn og indgå i betydningsfulde børnefællesskaber. For børn i udsatte positioner har vi et samarbejde med vores faglige sparringspartnere fra TeFL, sundhedsplejen, familieafdelingen, Bo Trivsel samt forældrene. Vi har fokus på tidlig indsats og bruger blandt andet vores tætte samarbejde med TeFL (psykolog, ergoterapeut, tale/hørekonsulent), familieafdelingens medarbejdere (sundhedsplejen samt rådgivere og familiebehandlere) og vores distriktsrådgiver til dette. Vi har sparringsmøder / konferencer hver 14. dag og opfølgende netværksmøder ugentligt. Vores sparringspartnere fra TeFL er ugentligt i vores dagtilbud, hvor de observerer og giver sparring og rådgivning til personale og forældre. Derudover har sundhedsplejen *babytræf* i et af vores børnehuse, hvilket betyder at vi hver 14. dag er i dialog med sundhedsplejerne i området. Derudover arbejder vi tæt sammen med Bo Trivsel's ansatte (en enhed under boligforeninge).

Arbejdet med forskningsprojektet VIDA (vidensbaseret indsats over for udsatte børn i dagtilbud) har skærpet vores fokus og pædagogisk praksis i forhold til børn i udsatte positioner. Pædagogikken skal styrke resiliens hos børn i udsatte positioner gennem de læreprocesser, som barnet tilbydes i dagtilbud. Kapaciteten til at håndtere modgang og svære situationer kan læres i samspil mellem børn og ansvarlige voksne. Her læres både konkrete færdigheder og kompetencer til at kunne problemløse gennem fælles læring. Børn udvikler resiliens, når de tilbydes en tillidsfuld kontakt til en eller flere voksne, får mulighed for at lære at løse problemer og deltage aktivt i aktiviteter sammen med andre, samt bekræftes i, at de kan noget, som værdsættes af andre.

Børnenes overgange

Alle skal opleve en faglig og kvalitativ kontinuitet og sammenhæng i de kommunale tilbud, fra sundhedsplejen til dagtilbud og skole. I et samarbejde sikrer vi gode og sammenhængende overgange for børnene.

Det er beskrevet lokalt i hvert distrikt hvordan der arbejdes med gode og sammenhængende overgange. Vi er inspireret af Inge Schoug Larsens undersøgelser ifm. den gode overgang.

Der udarbejdes hvert år en drejebog for overgangen til skole. I overgangen til skole er der personale med fra dagtilbuddet, der i samarbejde med skolen tilrettelægger de første 2 måneder med udgangspunkt i målene i den pædagogiske læreplan. Der er ligeledes en faglig standart for hvordan overgangen fra vuggestue til børnehave fungerer, og vi er i gang med at udvikle på overgangen fra hjem til dagtilbud i samarbejde med

sundhedsplejerne i distriktet. I det pædagogiske læringsmiljø for de ældste børn arbejdes der forskelligt i de enkelte teams/afdelinger, men fælles er fx fokus på sociale relationer, fordybelse, vedholdenhed og nysgerrighed. De enkelte storebørnsgrupper fra Langmark mødes flere gange på tværs hen over efterår/forår og laver musikprojekt, fælleslege m.m.

Forældresamarbejde

Et godt forældresamarbejde har fokus på at styrke både barnets trivsel, udvikling, læring og dannelse. Vi har den daglige kontakt med forældrene, hvor vi deler vigtige informationer imellem os, hvis der er sket noget særligt. Vi forventer, at forældrene informerer os, hvis der har været ændringer i barnets hverdag eller rytme, og forældrene kan forvente, at vi tager kontakt til dem, hvis der er sket noget særligt i institutionen. Vi informerer om planlægning og organisering af aktiviteter gennem vores kommunikationsplatform på DayCare og her deler vi billeder fra hverdagen.

Nyere forskning (Sir Edward Melhuish), *Vi lærer sprog* (Dorthe Bleses) viser at forældrene har en signifikant betydning for barnets læring. Vi vægter derfor samarbejdet med forældrene højt, og vi inddrager dem aktivt med en fælles forståelse af, at alle børn er noget særligt, og at vi alle har et ansvar for fællesskabets børn.

Vi er optaget af, at der etableres et godt samarbejde med forældrene i forhold til barnets læring, udvikling og trivsel og inddrager forældrenes perspektiver. Vi vil gerne at "*daginstitutionen bliver nærværende i hjemmet og hjemmet bliver nærværende i daginstitutionen*" (Ulla Kofoed) – se bestyrelsen folder: "Et godt børneliv i Langmark" på [Din rolle som forældre | Dagtilbud Horsens](#)

Vi er optaget af hvordan vi kan involvere vores forældregruppe i de læringsmål vi sammen finder vigtige for barnet. Vi eksperimenterer med forskellige muligheder for familierne i det vi kalder "Stay and play", netværksgrupper, sprogsamtaler samt har en del materiale til hjemlån. Materialet tilpasses den enkelte families behov, ønsker og muligheder.

Inddragelse af lokalsamfundet

Vi har et tæt samarbejde med den lokale folkeskole og benytter os ofte af deres læringscenter. I ledelsesteamet på tværs af skole og dagtilbud mødes vi 8 gange om året til fælles drøftelse af mål og indsatser i et 0-18 års perspektiv. Derudover har vi et fagligt PLF 4 gang om året med sprog som tema. Det lokale plejehjem, Sundparken, biblioteket, Nørrestrand, Lunden, VIA, museer samt stranden ved Langelinie er ligeledes relevant for vores pædagogiske arbejde.

Børnemiljøet

Vi er i 2021-2022 optaget af om der er plads til børnenes egne initierede lege i vores struktur og af hvordan vi organiseres os anderledes så børneperspektivet fylder mere. Vi er optaget af om vi forstyrrer børnenes lege for meget med vores struktur.

I Langmark søger vi at skabe et børnemiljø med fokus på de fysiske rammers betydning for barnets trivsel og mulighed for leg og læring. Lokalerne kan fx være indrettet med kroge til fordybelse, plads til bevægelse og inspiration til forskellige slags lege. Der er gode udefaciliteter, der opfordrer til både kropslige lege og nysgerrighed ift. insekter og smådyr.

Vi har fokus på det psykiske børnemiljø ift. samspil og relationer mellem børnene og mellem børn og personalet – hvordan er vi sammen med hinanden på en god og rar måde, hvor der er plads til alle.

Det æstetiske børnemiljø handler bl.a. om, om lokalernes indretning og udsmykning virker stimulerende og inspirerende. Vi har bl.a. forskellige kreative materialer – både indkøbte og genbrugsmaterialer – der kan inspirere børnene, og børnenes kreative frembringelser hænges op/stilles frem til yderligere inspiration, fx. til leg.

Teoriafsnit

Vi tager udgangspunkt i flg. teorier:

- Børnenes ressourcer, kompetencer og den positive historie om barnet. (B. Madsen, Holmgren, P. Lang mm)
- Udvekslingstonen. (Palludan)
- Anerkendende kommunikation og tilgang. (Bae og Honnet mfl.)
- Aktiv læring for børnene. (VIDA, mfl.)
- Differentierede fællesskaber. (Ida Konnerup, Ytterhus)
- Vejledt deltagelse. (Marianne Larsen)
- At børnene positioneres positivt i fællesskabet. (Michael White, Peter Lang mfl.)
- Dilemma modellen. (Ofman og Pedersen)
- Feedback. (Nottingham, Heckmann)
- Brug af data. (Nottingham og Heckmann)
- Tilknytning teori. (Susan Hart, Bruce Perry)
- Hjerneforskning. (Annette Prehn mfl.)
- Arousalregulering. (Hellborn)
- Deltagelse i legefællesskaber (Hanne Hede Jørgensen og Stig Brostrøm)

Deltagelse i forskningsprojektet VIDA samt uddannelse i social inklusion har endvidere skærpet vores viden om vigtigheden af:

- Måden hvorpå vi organiserer og strukturer pædagogiske læreprocesser.
- Måden hvorpå vi dokumenterer, evaluerer og reflekterer over børns læring.
- Måden hvorpå vi får videndelt med hinanden. I Langmark foregår det bl.a. via teammøder, netværksmøder, husmøder, AULA, personalemøder, pædagogisk feedback mm. Her bliver vi opmærksomme på at effekten af tiltagene bruges fremadrettet og videndeles.
- At både børn og voksne kender deres roller og er forberedte på hvad de skal.

Arbejdsmetode

Alle teams i Langmark arbejder med temaer. Typisk strækker et tema sig over 1-2 måneder. Teamet målsætter sig i forhold til børnegruppens læringsmål, børneperspektivet, hvilke pædagogiske tiltag de vil arbejde med, hvilke tegn de ønsker at se på læring, udvikling og trivsel, brug af data, dokumentationsformen samt evalueringen af hvad børnene fik lært. Læringsmålene kan være de overordnede læringsmål eller egne konkrete mål. Læringsmålet vil afspejle periodens fokus og børnegruppens behov i den givne periode. Når der arbejdes tematisk vil der typisk blive arbejdet med flere(alle) overordnede læringsmål på en gang.

Der evalueres efter den aftalte periode, og der kan sættes nye læringsmål for børnegruppen eller arbejdet med de læringsmål, man er i gang med, fortsættes, afhængig af evalueringen.

På side 30 og 31 er beskrevet et planlægningsværktøj, en udvidet SMTTE, som hvert team arbejder med. Her gør personalet sig didaktiske overvejelser og refleksioner som: hvorfor, hvordan, hvornår, hvorhenne, hvorledes, hvor mange mm. Der er ligeledes et evalueringsskema hvor der evalueres om målene er nået (børnene har fået den viden, kompetencer og færdigheder der var hensigten) og hvad det har givet personalet af ny viden og muligheder, som fremadrettet kan anvendes i den pædagogiske praksis. Vi arbejder løbende med at kvalificere vores skabeloner og vores evalueringsskemaer så det giver bedst muligt mening og størst mulig effekt for børnenes læring, udvikling og trivsel.

Hvert team informerer og involverer forældrene om periodens mål enten via DayCare, opslag eller andet. Ca. en gang om måneden udkommer der forældrenyhedsbrev fra gruppen, der indeholder børnegruppens generelle trivsel, periodens læringsmål og på hvilken måde forældrene kan støtte op om målene.

Hvert team er ansvarlig for at der arbejdes med alle overordnede mål i løbet af en periode på 2 år. SMTTE skabelonerne og evalueringsskemaer gemmes på G-drevet for videndeling. Her er ligeledes en mappe med inspiration til tematisk arbejde.

Ledelsesteamet sikrer at der evalueres på læringsmiljøet hvert 2. år og vi vil anvende EVA's selv-evalueringmateriale til dette formål. Evalueringen synliggøres på institutionens hjemmeside.

Gennem netværksmøder, pædagogisk sparring, evaluering i det enkelte team mm. sikrer vi videndeling af de pædagogiske tiltag der arbejdes med. Det vil sige at den fornyelse der kommer af effekten på den pædagogiske indsats bliver foldet ud i hele organisationen. På den måde bliver det en viden for alle, som det enkelte team kan lade sig inspirere af og eventuelt forfølge og anvende i den pædagogiske praksis.

Pædagogiske metoder

I dagtilbud Langmark har vi viden om flg. evidensbaserede metoder der kan anvendes i forhold til arbejdet med læringsmålene for børnegrupperne:

- "Fri for Mobberi"
- "Læseleg"
- "Relationsskemaer"
- "Sprogvurdering.dk"
- "TRAS"
- "TrasMo"
- "Dansk pædagogisk udviklingsbeskrivelse"(DPU)
- "Hit med lyden".
- "Sociale historier"
- "NUSSA"
- "Sprogtrappen"
- "VLS"

Derudover er der udarbejdet et katalog der beskriver digitale værktøjer, apps mv. der kan anvendes og understøtter læring til hvert tema.

Evalueringsskultur

Evaluering handler om at reflektere over sammenhæng mellem læringsmiljøet og børnenes læring, trivsel, dannelse og udvikling med udgangspunkt i vores dokumentationsmateriale. Alle daglige rutiner, lege og aktiviteter er vigtige for børns læring og udvikling. Derfor er det vigtigt, at vi løbende får reflekteret over, hvordan disse tilrettelægges og udbyttet for børnene.

Evalueringen er en løbende proces med fokus på kontinuerligt at formulere nye formål eller arbejde ud fra de samme mål, blot på nye måder. Ved evaluering vurderer og reflekterer vi over vores pædagogiske praksis, vi har i dag, for at gøre vores praksis i morgen bedre.

I dag foregår meget af vores kommunikation digitalt. Vi har beskrevet vores pædagogiske grundlag på vores hjemmeside, vi uploader billeder fra hverdagen på Day-Care/AULA, og vi bruger Day-Care/AULA til at dele nyheder, informere om vores pædagogiske aktiviteter, ferieplanlægning og planlægning af diverse arrangementer. Selvom vi mener, at det er vigtigt at formidle og dokumentere det pædagogiske arbejde, skal den tid, vi bruger på det, stå mål med den tid vi samlet har til rådighed.

Der er flere elementer i spil for kvaliteten i vores institution, som har betydning for børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Der er de strukturelle-, proces- og resultatorienterede elementer.

Vores dokumentation og datagrundlag kan se ud på mange forskellige måder. Det kan være mundtligt, skriftligt eller visuelt. Det kan foregå dagligt, ugentligt eller månedligt og det kan være, når vi arbejder projekt- eller temaorienteret. Vi ønsker at inddrage børn og forældre som aktive deltagere, deres refleksioner og udsagn skal medtages i dokumentationen og evalueringen. Vores metode er faglig drøftelse, debat, formelle og uformelle samtaler med konklusioner, gennemgang af systematisk dokumentationsmateriale, fotos, video, interviews, praksisfortællinger, undersøgelser og vurderinger. Vi vil i 2021-2022 fortsat eksperimentere med forskellige evalueringsmetoder.

Personalet arbejder dagligt med hverdagsrefleksioner og indre refleksioner i nuet. I alle situationer skal vi tænke:

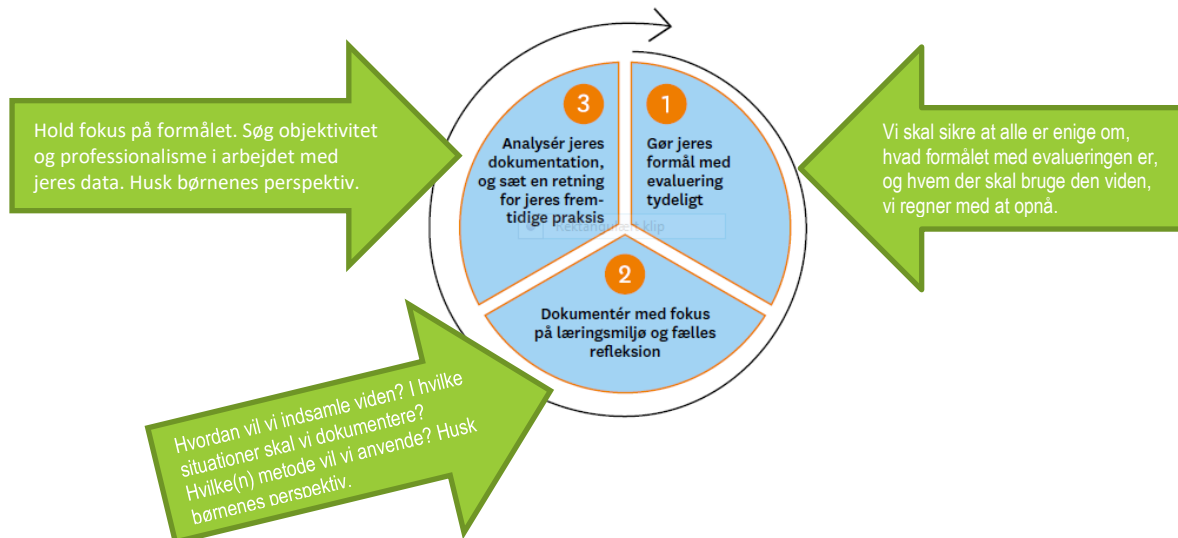
- Virker det vi gør? Hvilke indsatser har vi gjort, for at det virker?
- Hvad var børnene optagede af? Hvad skal justeres og forankres?

Vores pædagogiske dokumentation skal være et redskab til:

- Refleksion over sammenhængen mellem læringsmiljøet og børnene læring, udvikling, dannelse og udvikling
- Udfoldelse af børnenes perspektiver og deltagelsesmuligheder.
- En udvidet kommunikation mellem det pædagogiske personale og forældrene omkring børnenes leg og læring.
- Synliggørelse og udvikling af den pædagogiske faglighed.
- Opbygning af evalueringsskultur.

Vores mål er at få skabt en evalueringsskultur, hvor vi samler op på og lærer mere om, hvad der fungerer godt hos os, og hvad vi gerne vil videreudvikle. Vi skal hele tiden tænke, *hvad er formålet med det, vi gør?*

Der er tre trin i den evaluerende praksis (model fra EVA)

Den overordnede evaluering offentliggøres på vores hjemmeside hver 2. år. Her vil vi evaluere på hvordan vi er lykkedes med at få implementeret en evalueringskultur samt give eksempler på hvordan vi har gjort det.

Vi vil ca. 2 gange om året evaluere på et selvvalgt mål i teamet ud fra vores model fra læringsdialogerne(PLF). Her faciliterer lederne møderne og data/dokumentation kan være videoklip, praksisfortællinger, billeddokumentation eller andet.

Vi vil en gang om året evaluere på vores sprogvurderinger i et fælles PLF med sprogkonsulenter, tale/høre konsulenter samt sprogvejledere og ledelse. Ved evaluering af sprogvurderingerne for 2020 blev det fælles mål at arbejde med mod.

Venner og vandleg – sansestimulering

Yoga på langelinje, kropslig mestring

Tur med vennerne, sjov og sansestimulering

Alsidig personlig udvikling

Læringsmål

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn, social og kulturel baggrund.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

Alsidig personlig udvikling drejer sig om den stadige udvidelse af barnets erfaringsverden og deltagelsesmuligheder. Det forudsætter engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse.

Tiltag

- Vi vil arbejde med differentierede fællesskaber med udgangspunkt i børnenes nærmeste udviklingszone. Vi vil gøre det ved at organisere børegrupper så børnene får optimal læring i de grupper, de indgår i.
- Vi vil hjælpe børnene til at indgå i legefællesskaber, så de får oplevelsen af at være betydningsfuld. Vi vil gøre det ved bl.a. vejledt deltagelse hvor vi følger børnenes spor og leger med.
- Vi vil opmuntre til hjælpsomhed blandt børnene. Vi vil gøre det ved at opfordre børnene til at hjælpe hinanden fx via hjælpevenner, garderobevenner mm. og omkring vores hverdagsrutiner fx dække bord sammen og aktiviteter hvor de skal samarbejde.
- Vi vil guide børnene ved uenighed ved at hjælpe dem med at afkode og sætte ord på egne og andres følelser og give dem plads til at forklare sig (og sine handlinger).

- Vi vil være undersøgende i forhold til om den pædagogiske praksis skaber nødvendige konflikter. Vi forholder os til, om det kræver ændring af praksis.
- Vi vil gøre brug af ”pædagogisk bagdør”, således alle har mulighed for at deltage i de strukturerede aktiviteter.
- Vi vil hjælpe børnene med at indgå i relationer, som kan give mulighed for at der opstår venskaber. Vi vil inddrage forældrene, så de har mulighed for at støtte op om relationerne.
- Gennem dialog og ved at sætte fokus på det børnene er optagede af. Vi vil tale med dem om hverdagen i institutionen, få dem til at sætte ord på det der er godt, og det de gerne vil have anderledes fx ved anvendelse af børnenes egne fotos, børneinterviews mm.
- Vi vil arbejde med organisering, struktur og genkendelighed.
- Vi vil give hverdagsrutiner mere tid og opmærksomhed i vores pædagogiske overvejelser.

Fællesleg, leg, læring, sjov og godt humør☺

Samarbejde, mestring, sprog, fordybelse.

Social udvikling

Læringsmål

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

Social udvikling er udvikling af sociale handlemuligheder og deltagelsesformer og foregår i sociale fællesskaber, hvor børnene kan opleve at høre til, og hvor de kan gøre sig erfaringer med selv at øve indflydelse og med at værdsætte forskellighed.

Gennem relationer til andre udvikler børn empati og sociale relationer, og læringsmiljøet skal derfor understøtte børns opbygning af relationer til andre børn, til det pædagogiske personale, til lokal- og nærmiljøet, til aktiviteter, ting, legetøj mm.

Børn i dagtilbuddet skal deltage i sociale fællesskaber, hvor de oplever at høre til, og hvor de kan bidrage værdifuldt og relevant til fælles lege, aktiviteter og samvær. Alle børn, og særligt børn der længerevarende befinder sig i udsatte positioner, er afhængige af, at det pædagogiske læringsmiljø opfatter forskellighed som en ressource og understøtter muligheden for deltagelse og medindflydelse til fælles glæde og engagement.

Venner, leg, udsatte egne behov.

Tiltag

- Vi vil hjælpe børnene til at indgå i relationer ved at tage udgangspunkt i hverdagsrutiner og fællesaktiviteter.
- Vi vil ud fra principperne om anerkendende pædagogik møde børnene med respekt, og stræbe efter at optræde som gode rollemodeller for børnene i dagligdagen.
- Vi vil arbejde med vejledt deltagelse. Det vil vi gøre gennem hverdagspraksis fx ud fra planlagte aktiviteter, leg og dagligdagens rutiner.
- Vi vil være anerkendende i samværet med børnene.

- Vi vil bruge forskellige metoder bl.a. viden om "Nuzo", "pædagogisk bagdør" (se endvidere i bogen "40 veje til bedre trivsel for børn i dagtilbud", dcum / Dansk Center for Undervisningsmiljø – en metodehåndbog.)
- Vi vil gøre brug af materialet "Fri for Mobberi" hvis det er relevant.
- Vi vil tage barnets perspektiv og hjælpe med at italesætte dets følelser og behov.
- Vi vil arbejde ud fra et ressourcesyn og fortælle den gode historie om og til barnet.
- Vi vil være nærværende og fordybe os sammen med børnene og give dem ro og opmærksomhed.
- Vi vil tale positivt om både børn og voksne og opfordre forældrene til at gøre det samme.
- Vi vil hjælpe barnet til at mestre ved at øve sig og være vedholdende.

Glæde, fællesskab, venskab, sjov, mestring, sansestimulation.

Udholdenhed, 10 km gåtur, venner, naturoplevelse

Kommunikation og sprog

Læringsmål

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

Børns kommunikation og sprog tilegnes og udvikles i nære relationer med barnets forældre, i fællesskaber med andre børn og sammen med det pædagogiske personale. Det centrale for børns sprogtiltagelse er, at læringsmiljøet understøtter børns kommunikative og sproglige interaktioner med det pædagogiske personale. Det er ligeledes centralt, at det pædagogiske personale er bevidst om, at de fungerer som sproglige rollemodeller for børnene, og at børnene guides til at indgå i fællesskaber med andre børn.

Sprog læres som en naturlig forlængelse af den udveksling, der foregår som blikretning, pludren og gestik, og det kræver nærvær, øjenkontakt og fælles opmærksomhed. Det pædagogiske personale skal derfor være indlevende, nysgerrige og have lyst til kommunikation og samtale med fokus på det, børnene er optagede af. Det har stor betydning for børnenes kommunikative og sproglige udvikling, hvordan det pædagogiske personale henvender sig til børnene, taler med dem, giver beskeder og sætter ord på det, der sker i rutiner og aktiviteter. Kvaliteten i samtaler mellem det pædagogiske personale og børn er i det hele taget væsentlig og særlig betydningsfuld for børn i udsatte positioner.

Børns sprog udvikles i dialoger med sproglige rollemodeller ved at lytte, fortælle, stille spørgsmål til deres omgivelser og ved at lege med sproget. Når børn eksperimenterer kommunikativt og sprogligt, opnår de erfaringer med at aflæse, genskabe og udvikle en passende kommunikation i forskellige situationer og fællesskaber. Det betyder bl.a., at det pædagogiske personale må hjælpe alle børn til at indgå i dialoger, hvor de lærer at skiftes til at være i en tale- og en lytteposition.

Nærvær, fordybelse, nye ord, samtale

Kultur, natur, cykeltur, oplæsning, fælles fokus, sproglig fokus.

Tiltag:

Her er oplistet flere af de tiltag vi arbejder med i dagtilbuddet – det kan være forskellige metoder der anvendes.

- De voksne sætter ord på det de gør, og hjælper børnene til at finde de ord de evt. mangler, bruger voksensproget.
- De voksne taler **med** børnene og er opmærksomme på den gode udviklende dialog
- Vi anvender rim, rytme og remser, i hverdagen
- Vi anvender dialogisk læsning - læseleg
- Sætter skriftsprog på det der giver mening, navn på stol og kasser mm.
- Arbejder med fortællebrikker
- Sange og sanglege med fagter
- Arbejder i differentierede sproggrupper
- Støtte børnene i at samtale
- Styrker ordforrådet ved at bruge nuancer og synonyme i sproget. Vi har fokus på de "mellem" og "høj" frekvente ord.
- Alle anvender sprogstrategierne og viden fra *Vi lærer sprog*
- Alle anvender dagligt børnerettede samtaler med min. 5 turtagninger
- Præsenterer det skriftsproglige hvor det giver mening.
- Støtter børnene i at skrive fortællinger.
- Spiller skuespil, stå frem i grupper.
- Vi inddrager forældrene så meget som muligt, lytter til hvad de gør derhjemme, og støtter dem der hvor de har behov for vejledning. Fx ordkort (i går, i dag, i morgen), bøger og spil til hjemlån.
- Vi vil i aktiviteter, ved spisning og når det i øvrigt er muligt, være bevidste om den voksnes placering, så det er børnene og samtalen, der er i fokus.
- Vi arbejder med fokusord i alle vores tilrettelagte læringsmål og synliggør dem for forældrene.
- Vi vil henvise til forældrefolderen "Sproglig opmærksom" på hjemmesiden, samt til sprogpakken.dk, samt filmen "Sproget er en gave fra mor og far"
- Vi anvender materialet "Hit med lyden"
- Vi anvender den sprogpoltiske handleplan som inspiration.
- Vi laver forløb med skolens læringscenter.
- Vi anvender viden fra *Vi lærer sprog* omkring daglig dosis, systematik og ihærdighed

Opmærksomhed, sprog, fællesskab, ihærdighed, lytte.

Krop, sanser og bevægelse

Læringsmål

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.

Børn er i verden gennem kroppen, og når de støttes i at bruge, udfordre, eksperimentere, mærke og passe på kroppen - gennem ro og bevægelse - lægges grundlaget for fysisk og psykisk trivsel. Kroppen er et stort og sammensat sansesystem, som udgør fundamentet for erfaring, viden, følelsesmæssige og sociale processer, ligesom al kommunikation og relationsdannelse udgår fra kroppen.

Vi øver os, venner, fællesskab, kropslig læring, det er sjovt☺

Vi erfarer og lærer gennem kroppen. De muligheder skal vi give børnene. Thomas Moser (professor i idrætsvidenskab) bruger begrebet "kropslighed", hvilket åbner for en rummelig tilgang til børns krop og bevægelse. Kropslighed er også sanser, følelser og kognitive kompetencer, der er tæt forbundne.

Thomas Moser beskriver fire grundlæggende betydninger af krop og bevægelse:

- Redskab til at erobre verden: kroppens motoriske og bevægelses færdigheder og biologiske forudsætninger. Kroppens betydning er instrumentel men samtidig i tæt tilknytning til kulturelle og psykosociale processer.
- Sanselig tilgang til verden: kognitive processer dannes på grundlag af kropslige erfaringer – det er især tydeligt ved små børn, der udforsker og lærer omverden gennem kroppens eksperimenter.
- Grundlag for social iscenesættelse/samarbejde: krop og bevægelse er et kommunikativt redskab. I social sammenhæng positionerer vi os gennem kroppens udtryk og aflæser andre mennesker gennem deres krops udtryk.
- Identitetsskabende og -forankrende funktion: kroppen er med til at definere barnets position i fællesskabet og dermed barnets identitetsdannelse.

Motorisk udvikling foregår i en cirkulær proces mellem motorisk kontrol og sanseintegration, hvor erfaringerne aflejres i kropsskemaet.

Kropsskemaet består af alle vores oplagrede erfaringer med bevægelse – jo flere kropslige erfaringer barnet får, jo tættere og mere nuanceret bliver kropsskemaet og jo bedre grundlag har barnet for at tilegne sig nye erfaringer. Et barn der lærer noget nyt kommer gennem fire faser:

- Orienteringsfasen:** Barnet vil noget nyt – iagttager ofte andre børn
Grovkoordineringsfasen: Barnet eksperimenterer – bevægelsen begynder så småt at tage form
Finkoordineringsfasen: Barnet gentager igen og igen men med små forandringer på baggrund af feedback
Stabiliseringsfasen: Også kaldet automatiseringsfasen.

Tiltag

- Vi vil tilrettelægge læringsmiljøer for børnene, der sikrer, at de kan udfolde sig kropsligt i alle sammenhænge i hverdagen.
- Børnene skal have mulighed for at arbejde med grundbevægelserne (rulle, krybe, gå, kravle, hoppe, løbe, springe, kaste og gribe)
- Børnene skal have mulighed for at få stimuleret især det vestibulære, kinæstetiske og proprioceptive sansesystem.
- Børnene skal have mulighed for at lagre så meget som muligt i deres kropsskema – både i planlagte aktiviteter og i hverdagens aktiviteter. Dette gør vi ved at børnene får mulighed for at gøre så meget som muligt selv. Hver gang vi overtager en opgave/bevægelse som barnet selv kan evt. med støtte, fratager vi barnet en chance for at indlejre endnu en erfaring i kropsskemaet.
- Didaktiske overvejelser ved planlagte motoriske aktiviteter bør også indbefatte rammeaktiviteter, der giver børnene mulighed for selv at eksperimentere, at afprøve og gentage bevægelsesmønstre og dermed udvide deres kropslige kompetencer, samt rammelege der differentieres således, at det enkelte barn oplever flow og er i nærmeste udviklingszone
- Vi vil være gode rollemodeller, der bruger rummet omkring os, er nærværende og møder børnene hvor de er og følger deres spor.

Sjov og ballade, hvem vinder, kropslig udfordring.

Natur, udeliv og science

Læringsmål

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

Naturoplevelser i barndommen har både en følelsesmæssig, en kropslig, en social og en kognitiv dimension. Naturen er et rum, hvor børn kan eksperimentere og gøre sig de første erfaringer med naturvidenskabelige tænke- og analysemåder. Men naturen er også et grundlag for at arbejde med bæredygtighed og samspillet mellem menneske, samfund og natur.

Sciencetilgangen vægter en undersøgende tilgang, som åbner for en aktiv inddragelse af naturen og naturfænomener som lys, luft, magnetisme og vejrfænomener. I science-tilgangen er der fokus på børns begyndende forståelse for lovmæssigheder i naturen, børns medfødte talfornemmelse, fornemmelse for størrelser og dermed en begyndende matematisk opmærksomhed.

Modeller og pejlemærker

Vores 4 pejlemærker:

At støtte børnene i at "se nøje efter"
(at se ligheder og forskelle)

At støtte et rigt sprogligt miljø
(kommunikative færdigheder)

At støtte en eksperimenterende og undersøgende tilgang (forholde sig eksperimenterende og undersøgende)

At støtte de første modeller og konstruktioner
(kategorisering/sortering – før matematiske begreber)

STEAM i dagtilbud

Science: Børn undersøger og eksperimenterer i og med deres omverden

Technology: Børn bruger mange forskellige teknologier - også digitale

Engineering: Børn støder ind i, udforsker og løser problemer

Arts: Børn designer og formgiver på nye og kreative måder

Maths: Børn organiserer og skaber mønstre

Tiltag – både ude og inde.

- Vi arbejder med at skabe læringsmiljøer ude og inde så børn kan udforske og undersøge naturen
- Vi arbejder med årstiderne
- Vi eksperimenterer med naturens materialer
- Vi undersøger livet i naturen
- Vi arbejder med ture ud af huset, og på legepladser i både store og små grupper.
- Vi understøtter børnenes nysgerrighed efter at forstå og undersøge naturen, finde insekter, lytte til fuglestemmer m.m. Vi snakker om hvad vi finder, ser, hører, lugter, mærker og kan smage på i naturen.
- Vi følger børnenes "spor" for herved at gøre dem nysgerrige og motiverede. Eventuelt fortsætter med nærmere fordybelse og undersøgelse (via opslagsbøger og internet).
- Vi vil planlægge og strukturere forløb, og være anerkendende i vores samvær med børnene så vi fremmer fordybelse, trivsel og den gode oplevelse.
- Vi vil være bevidste om vores egen rolle (foran, ved siden af, bagved). Samtidig vil vi fokusere på spontan eller planlagt videndeling. Viden kan besiddes på forhånd, men kan også erhverves sammen med børnene.
- Vi vil have det sjovt, være begejstrede og på den måde fremme børnenes glæde ved naturen.
- Vi vil være positive overfor oplevelser i uderummet. Uanset vind og vejr.
- Vi vil have og tage tid til at udforske og eksperimenterer.
- Vi vil fungere som rollemodeller, og udvise interesse og nysgerrighed i uderummet. Både verbalt og kropsligt.

Blomsterduft og sanselighed

Eksperiment med hvad mælkebøttestænglen kan

Besøg i fugletårnet ved Nørrestrand

Kultur, æstetik og fællesskab

Læringsmål

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.

Kultur er både en kunstnerisk, skabende kraft, der aktiverer børns sanser og følelser, ligesom det er kulturelle værdier, som børn tilegner sig i hverdagslivet. Gennem læringsmiljøer med fokus på kultur kan børn møde nye sider af sig selv, få mulighed for at udtrykke sig på mange forskellige måder og forstå deres omverden.

Tiltag

- Vi vil lære børnene vores lands traditioner, ved at fortælle dem om hvorfor vi fejrer fastelavn, jul, påske m.m.
- Vi vil lære børnene om andre kulturer ved at have fokus på forskellige traditioner, mad, flag m.m.
- Vi anvender vores medie/science lokaler på skolen med E-wall, active floor mm.
- Vi anvender IPAD, go pro, projektor, mm. i hverdagens aktiviteter
- Vi vil tilbyde børnene pædagogiske aktiviteter, hvor de får kendskab til mange forskellige materialer: ler, papir stof, udklædning, maling m.m.
- Vi vil have fokus på, hvor vi hænger billeder og anden inspiration for børnene - det skal være for børnene
- Vi vil have fokus på det æstetiske børnemiljø og inddrage børnene
- Vi vil lave musik, teater, kunststillinger og andre tiltag der kan fremme børns muligheder for udtryksformer og deres musiske dannelse
- Vi vil lave aktiviteter der understøtter samarbejde mellem børn, fx fælles maleri, billeder hvor alle kan "byde ind" med noget til det fælles

Kunst med strandfund, samarbejde, flot ☺

Planlægningsværktøj - SMTTE

Overordnet kompetencer: Hvilke overordnede læringmål har vi fokus på? Sæt kryds – gerne flere.	☐	Sociale kompetencer	☐	Almene kompetencer	☐	Sproglige kompetencer
	☐	Krop og bevægelse	☐	Natur og naturfænomener	☐	Kulturelle udtryksformer
Periodens Emne Hvilket emne vil vi arbejde med?						
Lokal sammenhæng: Hvilke refleksioner har vi gjort os i forhold til vores børnegruppe pt?						
Vores læringsmål er: Hvad skal børnene lære? Opstil gerne flere læringsmål, (men evaluer kun på et)						
Didaktiske overvejelser Tiltag: Hvilke pædagogiske tiltag vil vi anvende? Hvordan indtænkes aktiv læring hos børnene? Hvilket fysisk læringsmiljø skal understøtte målet? Hvordan organisere og strukturere personalet sig? Hvilke sprogstrategier skal vi anvende? Hvad er børnenes rolle og hvordan indtænkes børnenes egne spor? Hvordan vil vi sikre at børnene får børnene kendskab til læringsmålene? Hvordan vil vi inddrage forældrene? Sprog Hvilket sproglig fokus skal læringsmålet have? Hvilken viden og forståelse skal børnene have?						

Hvilke fokusord skal der knyttes til temaet/aktiviteten (mellem- og høj frekvente)? Hvordan og hvornår vil vi konkret arbejde med fokusordene? Hvordan formidler og inddrager vi forældre i det i det sproglige fokus?	
Tegn: Hvilke tegn forventer vi at se, når der er sket en læring hos børnene? Hvilke data vil vi anvende? Sprog Hvordan vil vi se at børnene lærer fokusordene? Hvordan ser vi børnene bruger nye ord og viden? Hvordan vil vi se at børnene er en del af dialogen/kommunikationen? (fx turtagning i dialogen, viser initiativ til dialog mm) Hvordan vil vi se at børnene viser interesse og forståelse for målet?	
DATA/ Dokumentation Kvalitativ: Hvilke kvalitative dokumentationsformer vil vi anvende? Fx praksisfortællinger, observationer, foto, video, tegninger mm	
Kvantitativ: Hvilken kvantitativ dokumentationsform vil vi anvende? Fx optælling af om de har lært fokusordene. Dokumentationen bruges til evalueringen.	
Evaluering: (Se evalueringsskema) Hvornår skal der evalueres?	

Evalueringsspørgsmål

Vi evaluerer SMTTE én ud fra flg. spørgsmål og en enkelt og let tilgang:

- Hvad har jeres mål været?
- Hvorfor netop det?
- Hvordan har I arbejdet med tiltagene? Læringsmiljø? Deltagelsesmuligheder?
- Hvilke data har I indsamlet?
- Hvad og hvor I jeres data kan man se at I er lykkedes godt?
- Hvordan kan I se det?
- Hvilken årsag kan der til det er lykkedes godt?
- Hvad er lykkedes mindre godt?
- Hvordan kan I se det?
- Hvilken årsager kan der være til det der lykkedes mindre godt?
- Hvilken læring tager I som Team med videre herfra?
- Hvilke tiltag vi I fortsat arbejde med?
- Hvilke tiltag vil I afvikle?
- Andet?